

**ФУНКЦІОНУВАННЯ НОВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ
У ЛЕКСИЦІ СУЧАСНОЇ СЛОВАЦЬКОЇ МОВИ**

УДК 811.162.4'373.45

Анотація. У статті проаналізовано функціонування нових запозичень у лексиці сучасної словацької мови, викладено погляди словацьких мовознавців на вживання окремих англійських і чеських лексичних запозичень, представлено пропозиції словацьких учених щодо заповнення відповідних лексичних лакун словацькими новотворами.

Ключові слова: функціонування нових запозичень, англіцизми, богемізми, словацькі відповідники.

Постійний розвиток і еволюція суспільства вимагає від мови перебування на рівні вимог часу, оскільки вона повинна задовольняти потреби людей, що нею користуються. Зміни в різних сферах життя соціуму: суспільно-політичній, економічній, науково-технічній, духовній, культурній та ін. породжують для мови нові об'єкти називання і формують потребу в нових словах. Словниковий склад є найбільш чутливим до всіх зовнішніх факторів впливу, він постійно поповнюється новими лексемами, значну частину яких складають запозичення з інших мов, насамперед з англійської.

У цій статті ми висвітлюємо функціонування нових лексичних одиниць іншомовного походження у лексиці сучасної словацької мови (на матеріалі періодичних видань), представляємо погляди словацьких лінгвістів стосовно доцільності/недоцільності вживання тої чи іншої лексеми, їх пропозиції щодо заповнення відповідних лексичних лакун словацькими новотворами.

Аналіз лексики сучасних періодичних видань свідчить про те, що доволі часто нові запозичення у словацькій мові вживаються як синоніми до найменувань, які словацькою мовою виражаються описово. Семантично вони подібні, але з погляду стилістики запозичення відзначаються лаконічністю, змістовою місткістю. Наприклад, слово *sponzor* означає особу (підприємство), яка фінансує будь-яку діяльність без одержання від неї прибутку – лише з метою популяризації свого імені (назви), торгової марки, наприклад: «*Mnohé ambulancie na to nie sú už pripravené, naopak, prahnú po sponzoroach*» (SR, 6.06.2000). Лексемою *tender* позначаються міжнародні

торги, які влаштовуються з метою найбільш вигідного продажу чого-небудь і на яких переможця визначають на конкурсній основі, наприклад: «*V tom čase nemohlo ísť o tender, lebo FNM nič z Nafty nevlastnil*» (Sme, 9.08.1999); «... *o usporiadaní vo forme holdingu by sa malo rozhodnúť až na základe odporúčaní nezávislého privatizačného poradcu, na ktorého výber bude vyhlásený tender*» (Sme, 25.05.2000). Популярною сьогодні стала й лексема *grant*, що означає грошову допомогу зі спеціального фонду для проведення наукових, дослідницьких та інших робіт, наприклад: «*Úloha je realizovateľná nielen vďaka bohatým zahraničným príspevkom – grantom, ale aj ...*» (HN, 16.05.2001); «*V tomto roku vloží každý štát do fondu po 250 000 eur, určených na financovanie aktivít a grantov...*» (NO, 10.06.2000). Часто вживаним стало слово *coach / kouč*, наприклад: «*Chceme vyhrať zápas, naznačil odhodlanie bratislavský kouč Lubomír Pokovič*» (Pravda, 29.03.2001), хоча у словацькій мові є відоме *tréner*. Можна знайти поодинокі випадки, коли журналісти вживають англійські терміни, хоча у словацькій мові є відповідні питомі найменування, наприклад: *barterové obchody* – компензаčné, výmenné obchody, *dumpingové ceny* – stratové ceny, *broker* – burzový dohodca, *bond* – obligácia, *joint venture* – spoločný podnik, *workshop* – pracovné stretnutie, *tvorivá dielňa*.

Нерідко англіцизми є незрозумілими для широкого кола читачів, адже не кожний пересічний читач завжди має під рукою фахові лінгвістичні видання на зразок «Словника іншомовних слів», де можна знайти їх пояснення. Однак часто, навіть зазирнувши у відповідний словник, не можемо зрозуміти значення певних термінів. Наприклад, «Велика економічна енциклопедія» (ВЕЕ) термін *marketing* пояснює як «суспільний процес, у якому окремі особи або групи осіб шляхом створення і обміну товарів і цінностей отримують те, що їм необхідне» [24], тоді як «Короткий словник словацької мови» (КССМ) визначає даний термін як «дослідження ринку з точки зору потреб виробництва й торгівлі; спрямування економічної діяльності згідно з потребами ринку» [11]. Подібно незрозумілим є тлумачення у різних лексикографічних довідниках англійського слова *rating*. У ВЕЕ цей термін пояснюється як «процес оцінювання цінних паперів спеціальними агентствами, які дають певне орієнтування інвесторам», за «Великим словником іншомовних слів» це – процес оцінювання (в балах) стану економіки держави, який здійснює рейтингове агентство; спосіб оцінювання загального і фінансового банітету боржника, у КССМ можемо прочитати, що *rating* – це оцінка стану, якості, властивості, спроможності розвитку чогось згідно із систематичними правилами; документ про таку

оцінку. Ми зафіксували цю лексему у таких контекстах: *r. krajín, investičný r., neinvestičný r., geopolitický a ekonomický r., dlhodobý r., krátkodobý r., r-ový výhľad*, наприклад: «*Medzinárodná ratingová agentúra Moody's včera znížila ratingový výhľad Cyperskej republiky zo stabilného na negatívny*» (Sme, 31.05.2000). Однак жодного разу у газетних публікаціях не дано пояснення цього англiцизму. А. Оравцова, намагаючись здійснити переклад цієї лексеми словацькою мовою, зазначає, що можна було б спробувати перекласти її як *hodnotenie*, а *výsledok hodnotenia* як *ohodnotenie* (процес оцінювання, а результат цього процесу – як оцінку) [17, с. 103]. Але тут постає питання: як тоді перекласти доволі часто вживане словосполучення *ratingové hodnotenie*, наприклад: «*...hlavným dôvodom zmeny výhľadu, ktorá poukazuje na možné zhoršenie celkového ratingového hodnotenia krajiny, je...*» (Sme, 31.05.2000), або ж як бути зі словосполученням *hodnotiaci rating*: «*... mestá a obce, ktoré obstáli v hodnotiacom ratingu SZBR...*» (SR, 6.06.2000)?

Очевидно, доцільно згадати й популярне сьогодні слово *manažment*. Я. Качала на основі декількох словників коротко пояснює значення даного слова: це «система й методи керівництва організаціями, що працюють у галузі економіки, і діяльність менеджера», або відповідна спеціальність (у внз.) [9, с. 56]. Подібне визначення наведене й у КССМ, але тут є ще одне значення цієї лексеми: група працівників, що займається такою діяльністю. Цікавим є ще й те, що у згаданих словниках відбите вже й дієслово *manažovať* з значенням «бути менеджером», про відсутність якого у словацькій мові згадує Я. Качала [9, с. 55]. Дослідник також зазначає, що запозичення *manažment* за значенням тотожне з давно відомим у словацькій мові словом *manažérstvo*, утвореним за допомогою питомого суфікса *-stvo*. Серед зафіксованих словосполучень з лексемою *manažment* можна навести такі приклади: *členovia m., v spolupráci s väčšinou m., práca m., personálny m., top m., obsadzovanie m., m. podniku*, наприклад: «*Jednou z oblastí, ktoré nie sú pre štát kritické, je aj obsadzovanie manažmentu*» (Sme, 31.05.2000) і відповідно з лексемою *manažér*: *projektový m., marketingový m., generálny m., viditeľný m., m. inzercie, m. olympijského celku, m. pre vzťahy s verejnosťou, m. reprezentácie*, наприклад: «*Manažér slovenského olympijského celku potvrdil, že zranenia Petra Bondru a Michala Handzuša im neumožnia štart v drese Slovenska na MS v hokeji v Nemecku*» (NČ, 28.04.2001).

На думку словацьких лінгвістів, для сучасних періодичних текстів характерне невиправдане використання англійських слів. Зокрема, Я. Качала з цього приводу зазначає, що вузькоспеціальні терміни з галузі економіки й фінансів, політології та спорту стали звичним явищем на сторінках

словацьких газет та журналів [10, с. 264]. І хоч тема політики, економіки чи спорту є завжди актуальною для суспільства, проте інформація, публікована в пресі, призначена для широкого кола читачів, і автори газетних статей не мали б вживати нові англійські слова без пояснення чи короткого опису їх значення. Мовознавець пропонує при першому вживанні такого слова чи словосполучення (якщо вони в тексті справді необхідні) в дужках коротко дати їх тлумачення. Як приклади безпідставного вживання іншомовних слів, власних назв та абревіатур у словацькій пресі він наводить такі вирази: *top manažment*, *top modelka*, *comeback* (певного гравця, актора), *séria live koncertov*, *hi-tech*, *hi-fi*, *filozofia podnikateľského zámeru* і навіть *filozofia kúpaliska*. Автор зазначає, що часто найважливіша інформація у тексті наведена англійською мовою, тому для більшості читачів вона залишається незрозумілою. Дослідник це ілюструє реченням: «*Olympizmus mal 34-hodinovú zástavu srdca. Potom Brundage zavelil: «The Games must go on»*». Автор статті, мабуть, не сумнівається, що читач зрозуміє англійську мову, проте Я. Качала запитує: «Звідки така впевненість? Адже знання англійської мови у нас ще не настільки поширене, щоб усі, кому призначена дана інформація, зрозуміли англійський текст. Чи такі статті вже тепер призначені лише для обраних?» [10, с. 264].

«Модним» також стало пояснювати відоме й зрозуміле всім словацьке словосполучення англійським відповідником. З прикладів, які наведемо нижче, видно, що таке «пояснення» не полегшує сприйняття тексту, а для словацького читача, для якого знання англійської мови не є обов'язковим, це лише незрозуміла «декорація». Щонайменше дивним видається речення: «*Atribútom vyspelej demokracie na mediálnom poli je existencia «kvalitných novín» (press of quality)*» (Sme, 30.06.2000). Подібно недоцільним, на нашу думку, є тлумачення таких словацьких словосполучень як *spôsob života*, *životný štýl* англійським виразом *way of life*. Пояснення словацького виразу англійським відповідником, який наводиться у дужках, характерне не лише для періодичних видань, а й для праць, призначених для фахівців: «*Významným ukazovateľom sledovanosti časopisu je tzv. factor dopadu (impact factor), ktorý umožňuje hodnotiť relatívnu dôležitosť časopisu*» (з академічного посібника для написання дипломних робіт). Ще одним прикладом може бути назва нового підручника з педагогіки. І. Масар зауважує, що, мабуть, словацькі батьки здивуються, прочитавши частину назви: «*Rada pre rodičov dospievajúcich detí (teenagerov)*» [12, с. 254]. Часто складається враження, що автор статті сам не впевнений у значенні словацького

еквівалента, тому у дужках він наводить англійський термін, наприклад: «*Na včerajšom berlínskom pracovnom stretnutí (workshope) sa zúčastnil aj minister zahraničných vecí Eduard Kukan*» (SR, 6.06.2000); «*vykonať hĺbkový predinvestičný audit banky (angl. due dilligence)*» (NO, 18.08.1999); «*Ďalším typom flexibility dĺžky a umiestnenia pracovnej doby je podielová práca – job sharing ...; Členovia tímu sa môžu podieľať na celej úlohe (job-pairing) alebo zabezpečujú iba jej časť, napríklad dve sekretárky si rozdelia cudzojazyčnú korešpondenciu (job-splitting); ... zaznamenala podstatné rozšírenie aj dištančná práca – teleworking, práca na diaľku, kedy si zamestnanec určuje pracovný režim spravidla sám*» (Sme, 30.05.2000).

При огляді публікацій у часописах нам частіше траплялися випадки тлумачення англійського слова або виразу словацьким еквівалентом, який наводиться у дужках, наприклад: «*poskytovanie služieb promotions (podpora predaja)*»; «*Pri porovnávaní ekvivalencie vychádzame z medzinárodných dohôd ... a databáz (zoznamov)*» (NO, 28.03.1995); «*... hlavný predmet podnikania, ktorým je výroba flutingu (papier na zvlnenú vrstvu vlnitej lepenky)*» (Sme, 31.05.2001). Нерідко англійський термін пояснюється детальнішим описом: «*Internet banking umožňuje uskutočňovať všetky bankové operácie prostredníctvom internetu*» (Sme, 10.05.2000).

Найчастіше ж трапляються випадки, коли англіцизми не пояснюються жодним способом і далеко не кожен читач газет чи тижневиків, який до того ж не володіє англійською мовою, зрозуміє їх: *riadenie cash-flow, cash & carry, tok cash-flow, know-how spoločnosti, následné faux pas, získať double, account manager, fair play správanie, služby homebanking, telebanking alebo GSM banking, objem faktoringu, forward rate agreement, swapy, interný audit*, наприклад: «*...v takomto prípade sa môže výrazne zrýchliť tok cash-flow*» (Sme, 10.05.2000); «*Od marca banka bude poskytovať svojim zákazníkom výhody homebankingu...*» (Sme, 10.05.2000); «*METRO cash & carry náš úspech tvoria ľudia*» (Sme, 2.06.2000). З контексту бачимо, що запозичені лексеми сприймаються авторами статей як загальновідомі, тому їх значення не пояснюється.

Доволі часто незрозумілі слова можна побачити у рекламних текстах, а реклама, як відомо, призначена не лише для фахівців. Звичайно, автори текстів реклам і оголошень мали б задуматися, чи зрозумілим є речення, перенасичені іншомовними словами. Так, словацький мовознавець І. Мачар [13, с. 190] наводить такий приклад: «*V klube Rock pop jazz v piatok večer vládla free atmosféra*», у якому, крім англійської назви клубу, замість *vol'ná, slobodná atmosféra / nálada* маємо *free atmosféra*? А прочитавши рекламний

текст *Prvý bratislavský Sommerfest, Rock FM day*, дослідник звертає увагу на щонайменше дивну комбінацію словацької та німецької мов та на називання культурного заходу англійською мовою. Дослідник запитує, чому авторам реклами не подобається словацьке словосполучення *letná slávnosť* чи слово *deň*? І чи міг би, наприклад, у Відні з'явитися плакат з написом «*Erste wiener letná slávnosť*»?

Як свідчать приклади із словацьких періодичних видань, запозичення-англіцизми часто використовуються у тих випадках, коли у словацькій мові вже існує лексична одиниця на позначення певної реалії і поняття. Здебільшого в словацькому нормативному словнику ці одиниці зафіксовані з відповідними позначками, які вказують на їх відхилення від літературної норми. Подекуди у газетах і журналах вживаються англіцизми для позначення певних явищ і понять, які у словацькій мові вже називаються питомою лексемою. Часто значення їх незрозуміле пересічному читачеві, що викликає супротив як самих читачів, так і мовознавців.

У світлі теми важливо розкрити ставлення сучасних словацьких лінгвістів до запозичення слів. Мовознавці приділяють увагу передусім використанню у мовній практиці богемізмів та англіцизмів. Їхні погляди на функціонування у лексичному фонді словацької мови слів іншомовного походження певною мірою різняться. Ми спробуємо окреслити позиції відомих словацьких дослідників Я. Горецького, Я. Босака, К. Бузашівої, Й. Млацека, І. Масара, К. Гегерової та ін.

Зазвичай лінгвісти розуміють, що процес запозичення іншомовних слів, зокрема англіцизмів, об'єктивний, неминучий, оскільки він віддзеркалює суспільно-політичні реалії країни. Наукові терміни, зокрема інтернаціоналізми, необхідні в умовах міжнародної економічної та культурної інтеграції, є органічною складовою лексики словацької мови. Загалом словацькі мовознавці не заперечують проти функціонування у ній таких одиниць, оскільки так проходить розвиток кожної мови, це один із шляхів збагачення її словникового складу. Однак вони застерігають від надмірного й часто необґрунтованого надуживання англійською термінологією або зловживання англійськими словами і словосполученнями, зокрема в тих випадках, коли словацька мова має свою питому лексему на позначення певного поняття, наприклад: *kouč – tréner, frame – rámeč i obrázok, insert mode – vkladací mód, overrecord mode – prepisový mód, time-line – časová os, print to tape – prehrávka na pásku, capture – nahrávanie*.

Занепокоєні надмірною кількістю запозичень з англійської мови, словацькі мовознавці часто пропонують замінювати їх найменуваннями,

утвореними на ґрунті словацької мови. Зокрема, Я. Горецький зазначає, що у словацькій мові для позначення сфери людської діяльності часто використовується суфікс *-stvo*, і пропонує замість певною мірою адаптованого *inžiniering (engineering)* ввести еквівалент *inžinierstvo*, замість *consulting – poradníctvo, marketing* замінити на *trhovníctvo, rafting* на *pltiarstvo* [5, с. 326]. У деяких випадках, як при зазначеному варіанті *trhovníctvo*, така форма, вважає словацький мовознавець, могла б мати експресивний характер. Як інший варіант він пропонує опиратися на слово *služby*, зокрема при двослівних найменуваннях на зразок *catering services – palubné služby*. Такий еквівалент, на його думку, міг би бути значною мірою актуальним у випадку *marketing – trhové služby, mailing – spojové, zásielkové služby, inžiniering – inžinierske služby, contracting – kontraktčné služby*. Дослідник також пропонує у найменуваннях зі значенням дії як ономаціологічну базу використовувати іменник *metóda* або *proces*: *scanning – prehľadávacia metóda, screening – vyhládávacia metóda, rating – škálovanie metóda, rooming – izbová metóda*.¹ Словосполученням англійського походження *úver stand by* часто пояснюється вираз *zálohový úver*, наприклад: «*Predseda vlády však zdôraznil, že v prípade programu MMF nepôjde o stand by úver, ale SR sa bude usilovať dohodnúť na «čo najmäkšom» riešení*» (Sme, 25.05.2000). Я. Горецький пропонує використовувати словосполучення *preddavková pôžička*, мотивуючи це тим, що слово *záloha* є чеського походження, а в сучасній словацькій мові його відповідником є *preddavok* [6, с. 167].

Значного розмаху у нас час набула така сфера людської діяльності, як реклама. З цим пов'язана й потреба найменування нових професій, видів рекламної діяльності, атрибутів тощо. Для цієї сфери характерні нові поняття та найменування англійського походження, для яких ще треба віднайти відповідники в словацькій мові. Так, Я. Горецький пропонує *client service* – відділ зв'язків з клієнтами назвати *informačné* або *poradenské oddelenie*, відповідником англійського *art director, copywriter* мовознавець вважає *výtvarník/umelecký riaditeľ* і *textár* [7, с. 30]. Важче знайти питомий еквівалент для назви професій тих працівників, які першими налагоджують зв'язки з можливими клієнтами: *account director, account supervisor, account assistant*. На думку лінгвіста, сферу їх діяльності вдало окреслює дієслово *radit'* у значенні «давати пораду», тому можна вжити наймену-

¹ Звісно, у багатьох випадках йдеться лише про ймовірні варіанти, які не претендують на обов'язкове функціонування в мові. Адже в первісній або адаптованій формі (з закінченням *-ing*) існують у словацькій мові такі запозичення, як *kliring, míting, dispečing, brífing, holding* тощо.

вання *poradca, reklamný poradca*. Відповідно й *hlavný poradca* замість *supervisor*. Різноманітні обов'язки *account managera* охоплює поняття *organizačný riaditeľ/manažér*, а відділення, у якому він працює, можна називати *organizačné oddelenie* [8, с. 270]. Я. Горещький також зазначає, що вдалим відповідником англійського виразу *sales promotion* є словацьке словосполучення *podpora predaja*, а *sampling* варто замінити на *dodávka vzorky*.

Дослідниця культури мовлення у словацькому парламенті К. Герерова, проаналізувавши тексти виступів словацьких депутатів, відзначила порушення в них лексичної, морфологічної, фонетичної та синтаксичної норм словацької мови [4, с. 278]. У даному контексті нас цікавлять лише лексичні огріхи. Так, вона зафіксувала неправильне чи невідповідне вживання окремих чеських слів чи виразів. До таких належать *naviac* замість *navyše*, *celkom (prítomných bolo celkom 15 poslancov)* замість *spolu* або *dokopy*, *vylepšiť* замість *zlepšiť*, *upresniť* замість *spresniť*, *dopad* замість *vplyv*, *strojárstvo (naše strojárstvo sa nachádza v ťažkej situácii)* замість *strojárstvo*, *odozva* замість *ohlas* чи *ozvena*. У новому КССМ вживання таких слів обмежене певними позначками або ж вони взагалі не зафіксовані.

У своїй публікації авторка також зазначила, що надалі актуальною проблемою залишається безпідставне запозичення слів з чеської мови або лише механічне звукове пристосування богемізмів. Як приклади вона наводить такі лексичні одиниці: *klud, kludný, ukludniť sa, znekludniť sa* замість словацьких відповідників *pokoj, pokojný, upokojiť sa, znepokojiť sa*; *obdržat'* замість відомого *dostať*; *jednat'* замість *ísť* у словосполученні *jedná sa mi o to – ide mi o to*; *ovšem* замість цілого ряду синонімів *pravda, pravdaže, prirodzene, bezpochyby, iste*; *činiť* замість *predstavovať (náklady činia niekoľko miliárd korún)*; *včetně* замість словацького *vrátane*; *demokratičnost' – demokratickost'*, *vysporiadať sa – vyrovnat' sa, lehátko – ležadlo, obtiažný – namáhavý, ťažký, závady – chyby*.

Проблема богемізмів у словацькій мові стала об'єктом уваги М. Поважая [23, с. 126]. У своїй публікації він вказав на те, що при обговоренні у парламенті питання державного бюджету Словаччини у засобах масової інформації часто використовувалось словосполучення *příjmy a výdaje štátneho rozpočtu, výdaje časti rozpočtu*. При цьому мовознавець зазначив, що у пресі зазвичай функціонували форми *příjmy a výdavky* і *výdavky časti rozpočtu*, тому постає питання, яка з цих форм є оптимальною. Далі автор зазначає, що обидва слова є нормативними лексичними одиницями словацької мови, проте вони мають різну семантику. Лексема *výdavok*, яка здебільшого використовується у множині й означає «витрати», наприклад:

výdavky na stravovanie, výdavky na cestu, а отже, й *výdavky štátneho rozpočtu*, тоді як слово *výdaj* означає дію за значенням видавати, наприклад: *výdaj tovaru, výdaj batožiny*. Доцільно додати, що причиною помилкового вживання цієї лексичної одиниці є вплив чеської мови, у якій ця лексема задіяна саме у значенні «витрати».

Щодо запозичення слів з інших мов, то Я. Босак зазначає, що з точки зору культури мови доцільно шукати відповідний словацький еквівалент [2, с. 161], при цьому часто не береться до уваги, що словацький відповідник здебільшого складається з двох або й більше слів і від нього не можна утворювати похідні слова. Так, слово англійського походження *broker*, відповідно до КССМ вважається сленговим (нормативною є лексема *dohodca*), хоча прикметник можна утворити лише від цього слова, наприклад: *brokerská firma* (чому не може бути *dohodcovská firma?* – авт.).

Незважаючи на те, що в мовній практиці кількість композитів постійно збільшується, Я. Босак зазначає, що у КССМ така лексична одиниця з галузі інформатики й обчислювальної техніки, як *databáza*, також визначена як сленгова, й автори словника пропонують замінити її словацьким еквівалентом *banka dát, údajov*, відповідно прикметник *databázový systém* може мати лише формально складний відповідник *systém banky údajov*. Хоча у першому томі «Словника сучасної словацької мови» ця лексема вже позначена як термін з галузі інформатики. Англіцизм *workshop* за КССМ є сленговим, і в словацькій мові рекомендується вживати *seminár, tvorivá dielňa*. Я. Босак з цього приводу зазначає, що тут не береться до уваги те, що *workshop* «не традиційний, а інтерпретаційний семінар» [2, с. 161]. Традиційним пуристичним тенденціям дослідник протиставляє аргументи мовної практики та думку професійних носіїв мови, передусім те, що одна з основних рис літературної мови «загальноновизнаність норм не має ототожнюватися із загальнонародною зрозумілістю». При щоразу більшому розшаруванні суспільства й водночас літературної мови, треба зважати на умови спілкування в окремих сферах комунікації і розрізняти ситуації, коли запозичене слово лише один раз вжите в тексті, тобто його функціонування в мові тимчасове, а коли це «комунікативна необхідність». Тут мовознавець додає, що заперечуючи використання слів іншомовного походження, треба брати до уваги думку всіх носіїв мови, а не лише мовознавців.

Словацька дослідниця К. Бузашіова зазначає, що при оцінюванні англіцизмів у сучасній словацькій мові необхідно глибше розрізняти, чи дане слово вжите спорадично на рівні тексту («čisto na úrovni textu») лише із

стилістичною метою (наприклад, для надання яскравості заголовкам) чи маємо справу з «повноцінним» запозиченням, яке вже увійшло до лексичного фонду літературної мови [3, с. 73]. На її думку, треба також зважати на те, яку функцію англіцизм виконує в мові.

Так, нове найменування *tvorivá dielňa* авторка вважає вдалим ілюстративним прикладом творення слів на базі словацької мови. Саме в цьому випадку англіцизм *workshop* міг зіграти функцію каталізатора при утворенні нового найменування для нового поняття. Тому «формулювання на зразок *workshop* є зайвим, непотрібним запозиченням замість *tvorivá dielňa* видаються дослідниці дещо спрощеними» [3, с. 74].

Щодо лексики іншомовного походження сучасний словацький лінгвіст Й. Младек зазначає, що при оцінюванні явища запозичення треба насамперед зважати на доцільність/недоцільність використання іншомовних слів у лексиці словацької мови, на те, чи збагачують вони її словник, чи є лише проявом недбалості, байдужості, моди тощо. У рецензії на КССМ мовознавець говорить, що надмір англіцизмів багатьом не подобається, однак це не є підставою для того, щоб запозичене слово, необхідний у комунікації відповідник якого ще не віднайдений, відразу позначалося умовним скороченням *subšt.* І як приклад наводить слова *imidž*, *workshop* та ін.

Подібним є підхід до іншомовних слів й у словацького дослідника І. Ріпки, який закликає зважувати на обґрунтованість запозичення іншомовних одиниць у кожному конкретному випадку. Без сумніву, сьогодняшня американізація усього життя спричиняє й американізацію словацької мови, запозичені англіцизми (американізми) для найменування нових суспільно-політичних реалій і понять не треба відразу категорично відкидати. Разом з тим, стверджує І. Ріпка, процес запозичення слів не може бути безконтрольним. Так, не варто бездумно надуживати американізмами, як це часто спостерігаємо в сучасних засобах масової інформації.

Словацький мовознавець І. Масар, задумуючись над еквівалентом французького *au pair*, вживаного в словосполученні *pobyt au pair*, зазначає, що мотив нового найменування доцільно шукати у словах *opatrovateľ*, *opatrovateľka*, а отже, паралельно з виразами *študijný pobyt*, *liečebný pobyt*, *zahraničný pobyt*, *pracovný pobyt* може з'явитися *opatrovateľský pobyt* [15, с. 189]. На думку М. Поважая, значення часто вживаного англіцизму *tender* повністю відбиває словацький вираз *verejná (ponuková) súťaž* або *konkurz* [22, с. 355]. Замість *sci-fi film* треба вживати *vedecko-fantastický film*, тоді як сполучення *akčný film* (з англійського *action film*), вважає Я. Бенковичова, треба прийняти в лексичний склад словацької мови з огляду на відсутність

у ній вдалого відповідника [1, с. 226]. Про безпричинне «забування» словацьких слів згадує М. Пісарчикова, як приклад наводячи лексему *pukance*, яку сьогодні замінило англійське запозичення *popcorn* [19, с. 54]. Подібно й назва сучасної гри *puzzle*, вважає М. Поважай, має свій відповідник у словацькій мові *skladačka*, який чомусь також є занедбаний [21, с. 252]. О. Оргонова вважає, що замість англіцизму *čipsy* доцільніше вживати його словацький відповідник *zemiakové lupienky* [18, с. 251].

Як бачимо, щоб уникнути великої кількості нових іншомовних слів, лінгвісти пропонують шляхи їх заміни словацькими еквівалентами або наводять можливі зразки творення таких лексем на основі вже адаптованого запозичення. Так, М. Поважай вважає, що можна замінити ще неадаптовану лексему *image maker/imagemaker* на «більш словацький» варіант *imidžista/imidžistka*, мабуть, за аналогією до вже існуючих у лексичному складі найменувань *snoubordista / snoubordistka, windsurfista / windsurfistka* тощо [20, с. 371]. Це слово утворене від вже адаптованого у словацькій мові *imidž* шляхом додавання суфіксу *-ista*, типового для запозичених іменників.

Аналізуючи сучасні рекламні тексти, І. Масар на прикладах доводить, що багато англійських фраз чи виразів, вживаних у рекламі, можна замінити словацькими відповідниками [14, с. 202]. І навіть якщо технічні засоби чи пристрої, призначені для збереження здоров'я та гарної постави, не мають відповідної назви у словацькій мові, її можна створити, перекладаючи англійське найменування. Так, в англійських назвах багатьох тренажерів використовується лексема *table*, яку можна замінити словацьким *ležadlo*, таким чином, відповідником англійського *sandbag table* буде *pieskovacie ležadlo* або *odtučňovacie ležadlo*, значення англійського найменування *sit up table*, на думку мовознавця, передає словацький переклад *sedovo-lahové ležadlo*. Проаналізувавши значення слів в англійському словосполученні *waist tummy hop table*, дослідник пропонує вживати вираз *zoštihľovacie ležadlo*. Відносно простим видається вживання словацьких варіантів *masírovacie ležadlo, vibrovacie ležadlo* замість англійських *stretch table, vibrator table*. Продовжуючи своє дослідження, автор зазначає, що у словацькій мові з двослівних термінів шляхом універбації часто творяться однослівні найменування, наприклад: *sušiaci bubon – sušič, sušička*, отже, й згадані словацькі відповідники англійських словосполучень можуть мати універбізовані варіанти, наприклад: *pieskovacie ležadlo – pieskovačka/pieskovadlo, masírovacie ležadlo – masírovač/masírovačka/masírovadlo*. На можливість заміни англійського запозичення *cheerleaders* словацьким від-

повідником вказує С. Місловичова [16, с. 83]. Опіраючись на значення цього іменника – група дівчат, які підтримують гравців командних ігор, забавляючи публіку танцями, співами і заохочуючи її плескати, дослідниця пропонує словацькі варіанти *roztlieskavačky* або *mažoretky*.

Отже, проаналізований матеріал дає підстави стверджувати, що у лексичі сучасної словацької мови активно функціонують слова, запозичені з інших мов, передусім з англійської. Словацькі лінгвісти, даючи оцінку цьому явищу, зазначають, що часто замість іншомовних лексичних одиниць варто використовувати їх словацькі відповідники, якщо такі існують. Водночас дослідники пропонують заповнювати лексичні лакуни словами, утвореними на ґрунті словацької мови. Однак, багато нових запозичень, передусім англійського походження, і далі активно вживається у словацькій мові, а такі слова як *popcorn*, *puzzle*, *čipsy* та ін. вже стали невід’ємною частиною словацького словникового складу.

Література

1. Benkovičová J. Oblubujete thrillery? // Kultúra slova. – 1995. – Roč. 29, №4. S.226–228.
2. Bosák J. Domáce, cudzie a internacionálne v postojoch slovenských lingvistov / Internacionalizácia v súčasných slovanských jazykoch: za a proti / Editor J.Bosák. – Braislava: Veda, 1999. – S. 157-163.
3. Buzássyová K. Slovenčina ako stredoeurópsky jazyk (na okraj protikladu domáce / cudzie) / Slovenčina na konci 20. storočia – jej normy a perspektívy. Sociolinguistica Slovaca 3. / Editor S.Ondrejovič. – Bratislava: Veda, 1997. – S. 69–78.
4. Hegerová K. Jazyková kultúra v parlamente // Kultúra slova. – 1994. – Roč. 28, №5. – S. 277–281.
5. Horecký J. Anglické slová na -ing v slovenčine. // Kultúra slova. – 1991. – Roč. 25, №10. – S. 324–326.
6. Horecký J. Pôžička stand by – preddavková pôžička // Kultúra slova. – 1994. – Roč. 28, №3. – S. 166–167.
7. Horecký J. O terminológii v reklame // Kultúra slova. – 1996. – Roč. 30, №1. – S. 30–32.
8. Horecký J. Stratégia v terminológii reklamy // Kultúra slova. – 1997. – Roč. 31, №5. – S.267 – 270.
9. Kačala J. Manažment a manažérstvo // Kultúra slova. – 1996. – Roč. 30, №1. – S. 55–56.
10. Kačala J. Zrozumiteľnosť súčasných novinových textov // Kultúra slova. – 2000. – Roč. 34, №5. – S. 262–269.

11. Krátky slovník slovenského jazyka. Red. Ján Kačaka, Mária Pisárčiková a kol. – Bratislava: Veda, 1997. – 944 s.
12. Masár I. Bez angličtiny to nejde? // Kultúra slova. – 1996. – Roč. 30, № 4. – S. 253–254.
13. Masár I. Nedovoľte robiť zo slovenčiny makarónčinu! // Kultúra slova. – 1995. – Roč. 29, №3. –S.190.
14. Masár I. Iba zlyhanie reklamných textárov v pomenovaní? // Kultúra slova. – 1999. – Roč. 33, №4. – S. 200–204.
15. Masár I. Viete, čo je pobyt au pair? // Kultúra slova. – 2001. – Roč. 35, №3. – S. 188–189.
16. Mislovičová S. Cudzí výraz cheerleaders máme v slovenčine čím nahradiť? // Kultúra slova. – 1999. – Roč. 33, №2. – S. 82–86.
17. Oravcová A. Anglicizmy v dennej tlači / Spisovná slovenčina a jazyková kultúra. Materiály z konferencie konanej v Budmericiach 27. – 29. októbra 1994. – Bratislava: Veda, 1995. – S. 97–107.
18. Orgoňová O. Čipy a čipsy // Kultúra slova. – 1987. – Roč. 21, №7. – S. 250–251.
19. Pisárčiková M. Popcorn a pukance // Kultúra slova. – 1996. – Roč. 30, №1. – S. 54.
20. Považaj M. Imidžista // Kultúra slova. – 2002. – Roč. 36, №6. – S. 371.
21. Považaj M. Čo so slovom puzzle? // Kultúra slova. – 1996. – Roč. 30, №4. – S. 251–252.
22. Považaj M. Tender – verejná (ponuková) súťaž // Kultúra slova. – 1991. – Roč. 25, №10. – S. 354–355.
23. Považaj M. Jazyková kultúra a jej stav v súčasnej spoločnosti / Spisovná slovenčina a jazyková kultúra. Materiály z konferencie konanej v Budmericiach 27. – 29. októbra 1994. – Bratislava: Veda, 1995. – S.121–128.
24. Veľká ekonomická encyklopédia. Výkladový slovník. Vedecký redaktor Drahoš Šíbl. – Bratislava: Sprint, 1996. – 614 s.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ НОВЫХ ЗАИМСТВОВАНИЙ В ЛЕКСИКЕ СОВРЕМЕННОГО СЛОВАЦКОГО ЯЗЫКА

О. И. Гуменная

Аннотация

В статье проанализированы новые заимствования в лексике современного словацкого языка, изложены взгляды словацких лингвистов на употребление отдельных английских и чешских заимствований, представлены предложения словацких ученых о заполнении соответствующих лексических лакунов словацкими новообразованиями.

Ключевые слова: функционирование новых заимствований, англицизмы, богемизмы, словацкие соответствия.

**FUNCTIONING OF NEW BORROWINGS IN LEXICS
OF MODERN SLOVAKIAN LANGUAGE**

O. I. Humenna

Summary

The article analyzed the functionality of new borrowed words in modern Slovak language, dedicated opinion of Slovak linguists on English and Czech borrowings, presented propositions of Slovak scientists in relation to replace borrowed vocabularies with Slovak new formation words.

Key words: functionality of new borrowed words, Anglicisms, Bohemisms, Slovak corresponds.